

Dissertatio medica de ambulatione in somno ... / praeside ... Johanne Theodoro Schenckio, ... submittit autor Johannes Jacobus Theisnerus.

Contributors

Schenck, Johann Theodor, 1619-1671.
Theisner, Johann Jakob, active 1671-1673.
Universität Jena.

Publication/Creation

Jenae : Literis Müllerianis, [1671]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/rxu4h2zb>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

J. N. S. S. T.

DISSERTATIO MEDICA

De

AMBULATIONE

IN SOMNO.

Quam

ILLUSTRIS FACULTATIS MEDICÆ
AUTORITATE ATQVE PERMISSU

PRÆSIDE

VIRO

Nobilissimo, Excellentissimo atq; experientissimo

DN. JOHANNES THEODORUS
SCHENCKIO,

MED. DOCTORE ET THEORETICES
PROFESSORE PUBLICO

celeberrimo,

DN. PRAECEPTORE, PATRONO atq; HOSPITE
suo immortalis honore afficiendo,
Publico in Alma hac Salana examini submittit

AUTOR

JOHANNES JACOBUS THEISNERUS

GORLICIO-HEXAPOLITANUS

die Septembr.

H. L. Q. C.

7 E N A

DISSELTATIO MEDICA

AMBULLATIONE

IN SOMNO.

ILLUSTRISS. FACULTATIS MEDICAE

ACADEMIAE AUSTRIACAE PERMISIT

PRÆSIDE

VIRI

Nobilissimo, Excellentissimo etc. experientissimo

DN. JOHANNI THEODORO

SCHENCKIO.

MED. DOCTOR ET THEORÆTICES

PROFESSORE PUBLICO

celebrissimo,

DN. PRAECEPTORE, PATRONO etc. Honorari

suominorali honore afflicto.

Publ. in hunc locum examinatum

ACTOR

JOHANNES JACOBUS THEISINGER

GORTICIO-BAPOLITANO

W. A. S. C.

POST DEUM

CONSULIBUS, PRÆTO-
RIQVE REIPUBLICÆ GORLI-
CENSIS INCLUTÆ

Speciosissimis gravissimis

VIRIS

NOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS
CONSULTISSIMIS ET PRU-
DENTISSIMIS

DN. CAROLO Förstern
HÆREDITARIO in Gerhart.

DN. ELIÆ Dittrichen

DN. CHRISTIANO Möllern

DN. JEREMIÆ VICTORINO
Sachern

DNN. PATRONIS, PRO-
PATRI, FAUTORIBUS ET PRO-
MOTORIBUS SUIS

Summo studio & honore
prosequendis

DISSERTATIUNCULAM HANC
in debitam observantissimi animi
tesseram & studiorum suorum
commendationem, ea, qua
par est, reverentia

Dicat

consecrat

offerz

JOHANN. JACOB. THEISNERUS

Medic. Cultor.

AD

Eximium & Doctissimum

DN. JOHANNEM JACOBUM

THEISNERUM, Medicinæ cultorem in-
dustrium, Inqvilinum suum plurimum
dilectum

PRÆSES.

Noctambulorum ampla
est familia, non omnistamen
curationi medicæ subiecta.
Datur enim quæ non ineptè
affectata vocari poterit, à lege corrigi-
bilis, ubi immodico amore, odio, ira
quis captus, ea noctu audet & patrat
facinora, quæ noctambuli verè sic di-
cti obire quoque solent, qualia esse
recensentur rixæ, invasiones clande-
stinæ, irruptiones ædium, stupra, in-
terfe-

terfectiones, debacchationes &c. tanto majorem præ se vim atq; terrorem ferentia, quanto magis matrem omnis nequitia & petulantia, ebrietatem comitem adsciscunt. Ab hac autem cum non omnis hominum ætas sibi satis temperare sciat, felicem meritò eum deprædicam, quem istiusmodi exempla cautum & catum faciunt, quo minus eandem cum istis reprehensionem & culpam à lege incurrat, atque tandem dignum capite suo operculum non sine ignominia nota reportet

Ad quam dignoscendam cum historia eorum, qui ex morboſa dispositione corporis mentis ejusmodi occasum patiuntur, non parùm conducat (quippe qui somno detenti è lecto noctu surgunt, & has aliasque actiones partim ludicras, partim ab ominandas non sine adstantium stupore adornant,) merito THEISNERE Doctissime hoc

hoc de conatu, specimenq; in pertra-
ctenda laudatissimo Tibigrator, nec
dubito, quin voto huic meo plures alii
calculum suum adjecturi sint.

Quantam enim utilitatem aliis
quoq; artibus & scientiis ea præbeat,
vel soli mihi Jurisconsulti testes locu-
pletissimi erunt, cum à Medicis audi-
re avertent, num etiam ex proposito a-
nimoque deliberato ejusmodi actio-
nes à noctambulis ediqueant, & quo-
nam *καὶ ἄλλοι* hoc haberi possit. Cau-
sæ affectus hujus arduæ profecto sunt,
& quibus *τὸ θεῖον* Hippocratis inseri o-
mnino debet: laudem tamen tua in-
enodandis & interpretandis illis soler-
tia non minorem meruit, qui scita me-
thodo & cognoscendi & curandi ejus
principia publici juris facis, censuræ-
que peritiorum subjicis.

Dubium non est hoc ipso eleganti
scripto

scripto multum laudis apud doctos
ingenuosque te initurum esse, & non
modo desiderio Parentis dilectissimi
unà satisfacturum, verum quoque in-
clutæ Civitati patriæ tua hacce pru-
dentia opem olim medicam singula-
rem allaturum.

DEUS habitum huncce acquisitum
tibi gratia & benedictione sua cœle-
sti indies confirmet, felicitatemque
tuam cum temporalem tum æterna-
lem firmiter stabilitet. Hoc enim
jubente & festinante celeriter res fi-
unt, & viæ, quæ Pindari in Pythiis
sententia est, fiunt breves. Scribe-

bam Jenæ ipsis Nonis Vllbris

M DC LXXI.

PROOEMIUM.

NOs Christiani, qui suffragante sacro Codice ante gloriosissimam Filii DEI ad extremum iudicium apparitionem nullam mortuorum resurrectionem credimus, omnino admiramur Spectrorum illam, quæ manes dicuntur, atque post obitum apparere solent iis in locis, quos in vita præprimis frequentarunt: cuius causam ignorantes nos opus communiter esse putamus lusumque Diaboli.

A

Et

Et quamvis certum, quod Dæmonis vis atque potestas haud raro ludat in rebus humanis; non tamen semper horum Spectrorum apparitioni ille subest: Sed si *Paracelso l. de origin. morbor. invisib.* fidem sano sensu adhibere volumus, spiritus materialis absolute fertur quandoque ad ea post mortem expedienda, quibus per vitam fuit imprægnatus; non aliter ac plantarum quædam succulento spiritu referta extirpata crescunt florentque.

Par ratio videtur ambulationis in somno, quæ quasi mors non quidem cordis, sed corporis, cum homo non raro inquietetur in somniis, dum iisdem imprægnato spiritus impetuose, per quæ potest, organa sese expedit, ita, ut pro appetitu spiritus sui in tenebris, absque omni detrimento atque periculo, modo tecta & tabulata ædium ascendat, trabes ac culmina perreptet, modo in profundum & puteos se dimittat, modò ad labores & studia dormiens

miens affurgat, vel diversis modis aliis tumultuetur, eaque audeat, quæ ab ordinata naturæ humanæ lege recedunt.

In quibus omnibus, si præter Numinis divini præsentiam ac protectionem, naturæ vim & efficaciam simul consideremus, merito, hoc naturæ pronunciamus esse miraculum.

Cum vero testante *Zacuto Lusitano Histor. medic. princip. l. 1. histor. 15.* hæc ambulatio miserabilis sit affectio, plurimis periculis calamitatibusque obnoxia; pauci autem Medicorum parum notatu digna de ea protulerint: placuit mihi, DEO auxiliante, omnia breviter in unum quasi colligere, ventilationique publicæ submittere.

Nominis rationem indicat.

§. I. Cum nomina sint signa rerum, per quæ indicantur, merito inquirendum, quid thema hoc nostrum significet, quidve nobis indicet. Quod ut eo melius fiat, removenda prius est omnis ambiguitas, quæ de hoc occurrit.

§. II. Nimis enim *late* ambulatio in somno sumitur de iis, qui per planas & interdum ipsis notas satis vias forte iter faciunt, atque inter eundem obdormientes, ita aliquousque progrediuntur, id quod *Galenus* sibi accidisse scribit 2. *de motu musculorum c. 4.* Proprie itaque illis competit, qui (sani alioquin) dormientes tamen noctu inscii è lecto surgunt, somnoque detenti hinc inde ambulant, vigilantiumque, & mire quidem, opera, perpetrant, quorum mane à somno expergiscientes non recordantur, vel tamen non nisi per somnium factum esse putant.

§. III. Affectione hac detentos variis nominibus passim Autores prosequuntur. Prout enim res concipitur, ita plerumque dicitur. Ita omnium primo ejusmodi, dicti sunt ab *Hippocrate* σελήνοι aut σεληνιαζόμενοι δὲ τῆς σελήνης, Luna, qui consideratare seu causa, à qua affectus iste dependet, illos à Luna nominare voluit, quasi Lunares, quem *Latini* in eo secuti Lunaticos appellarunt.

§. IV. Ab aliis, quod hic affectus noctu tantummodo ægros invadat, dicti fuere νυκτοβάται δὲ τῆς νυκτός, quod noctem significat, καὶ τὴν βατεῖν vadere, quasi nocti-

noctivadentes sive noctivagantes: Hinc latine *Noctambulii* seu *Noctambulones* nuncupati, veluti vocabulum hoc præprimis arridet *Jacobo Horstio*, cum scribit in *commentario suo de noctambulis c. 3.* Plerique omnes noctu ita ambulant dormientes, & nemo nisi *Galenus* interdum dormiens ambulavit.

§. V. Quia tamen sani quoque noctu ambulent: rectius tales dici putat *Sennertus præct. l. 1. part 2. c. 19.* ὑπνοβάτας, ἀποτῆ ὕπνῳ somnus & βατεῖν vadere, quasi somnovadentes, aut uti communiter hoc Autores interpretantur, *Somnambuli*, dum sc. in eo ab aliis differant, non modo quod noctu; sed etiam quod in somno surgant, ambulent, & ita vigilantium opera exercent.

§. VI. *A Levino Lemnio* dicuntur *Ambulones*, quod vocabulum *Horstius c. 1.* magis aptum ac proprium, quam latinum censet. Appellantur etiam hodie ab errando à quibusdam *Errones*.

§. VII. Germani Hippocratem imitati ob supra allatam causam eos appellarunt *Wondensichtige* oder *Wondenschlichtige* quasi von den Monden besichtigte oder beschinene. Constat enim, si somnambuli à lumine Lunari tangantur, malum hocce, si non induci, augeri tamen solere.

§. VIII. Affectio ipsa vocatur Græcis νυκτοβαλεια, ὑπνοβαλεια, περιπυνοβαλεια: Latinis *noctambulatio*, *noctisurgium*, *ambulatio in somno* & à *Paracello l. de insomniis & euntibus in somno*, *Mania somni*: Germanis das umgehen des Nachts. Nobis propriissimum placet *ambulatio in somno* quippe quod vocabulum rem ipsam satis clare definiat.

Rem ipsam per definitionem realem declarat.

§. I. Remotis ambiguitatibus, quæ rem imprimis obscuram reddunt, iisdemque quæ nominis rationem spectant: videndum nunc erit, quid ea ipsa sit, quam ita definimus.

§. II. *Ambulatio in somno est somnus præternaturalis, quo homo noctu è lecto inconsuete surgens ambulat & varia inconsuetaq; molitur, descendens à fortiori phantasia per internum objectum in somno ei representatum concitata, facultates sibi subinceps ministrantes reliquas ita stimulante, actionemq; talem exercente.*

§. III. Consideranda autem ambulatio in somnò hic est non ut mera actio; sed ut passio simul dormientis. Est enim à passione allata qualitas, quæ dormientem afficit, & quidem præter naturæ illius institutum.

§. IV. Negat quidem hoc *Petr. Salius Diversus l. de affect. Particul. c. 18.* magisque affirmat, affectionem hanc dormientium, qui vigilantium munia obeunt, non esse morbum, cum scribit, quod tali affectione detenti non ideo curentur à Medicis, quod hæ affectiones sint morbi, vel quia ab his malum aliquod simpliciter immineat: Sed quia hi dormiendo possent ex infomniis ad præcipitia deduci, vel ad aliqua peragenda concitari, ex quibus vel mortem incaute ac inconsiderate consciscerent vel aliis inferrent: Et ita non tam ad symptoma vel rem aliquam præternaturalem

turalem redit, quam ad opera naturæ. Verum, que adhuc præiens affectus referri queat, videre satis non possumus. Ut enim quæ ab ambulonibus exercentur actiones suo modo ad opera naturæ referri queant: at tamen non tam opus, quam operis istius, quoad tempus, modum ac ordinem institutum exercitium spectari debet. Actiones enim hæ somnambulorum, surgere nim. & ambulare non averfantur naturam vigilantis; eveniunt autem præter naturam dormientis: Convenit quidem homini ambulare, seque à loco ad locum movere, sed non in somno, ubi tantum abest, ut in hominis commodum cedant, ut potius dormienti noxam hæ affectiones inferant, quo de plura vide *in dissert. de noctambulis Horst. cap. 6.* in qua ille prolixius refutat *Salium*.

§. V. Cæterum etsi passio sit hic affectus aliqua; morbus tamen ille dicendus non est. Est enim aliquid extra constitutionem partium, adeoque nec intemperies, nec mala conformatio, nec unitas soluta. Præterea morbi causa dici nequit; Hæc enim morbum & Symptoma antecedit. Colligimus ergo, quod non morbus, sed symptoma sit.

§. VI. Ad quam autem facultatem pertineat, disquisitione longa non opus esse censeo. A Sennerto *l. 2. part. 3. s. 2. c. 4. institut.* symptomatibus sensuum interiorum annumeratur, & quidem *Prætic. lib. 1. part. 2. c. 19.* iis, in quibus sensus interni simul læduntur, qualia sunt Coma, Carus & Lethargus.

§. VII. *Gothofred. Mæbius Epitom. institut. l. 2. part. 2. c. 12.* affectum hunc refert ad symptomata mixta, in quibus sc. plures actiones animales & interdum ratio simul læditur, ut sunt Vertigo, Incubus, Epilepsia &c.
cum

cum quibus, his illisve, quod & quo modo affectus noster conveniat, examinare jam libenter supersedeo. Sufficit, quod inde sciamus, affectionem somnambulorum esse symptoma facultatis animalis, in quo actiones animales læduntur non quidem per meram abolitionem & diminutionem, sed per depravationem sensuum interiorum & imprimis phantasiæ, facultatumq; inferiorum, ut ita homo in somno sensibus maxima ex parte ligatis & ratione obscurata pro phantasmatis in somno repræsentati specie & natura ab appetitu per phantasiam concitato cogatur è lecto surgere, ambulare, & ita ad recepti finem usque agere.

CAPUT III.

Somni naturalis naturam quodammodo explicat.

§. I. Cum thema nostrum sit aggregatum, constans ex terminis contrariis: ad meliorem rei intellectum separatim agemus de somno, ut is naturaliter se habere solet. Hujus enim naturam perspicuam habere ad scopum nostrum assequendum maximè necessarium esse puto.

§. II. Est autem somnus juxta plerosque & Medicos & Philolophos quies facultatis animalis, quæ prout simul includit sentientem, moventem & appetentem: ita & eadem per somnum naturaliter tenentur, ut non possint debito modo operari.

Omnis autem facultas seu operatio fit mediante
Spiritu

Spiritu Zacut. Lusitan. histor. med. princ. l. 4. histor. 4. q. 4.
 & anima ipsa non agit nisi per spiritus, qui cum necessitate naturali per somnum teneantur, vide iterum *histor. med. princip. lib. 1. hist. 14.* ut in organa sensus motusque non possint influere, fit, ut cesset inde naturalis sensuum motusque actio.

§. III. Detinentur autem secundum communem Doctorum sententiam, & quidem quoad agens materiale, spiritus in organis sensuum motusque placidi atque quieti ab humore alimentali crudo crassoque, qui à prima & rudiori in ventriculo concoctione sanguini arterioso mixtus, hunc aliquo modo alterat, crassitieque sua in vasis sanguifluis spiritus vitales unà involvit, vimque caloris influentis inhibet, unde extremorum frigiditas quodammodo & pulsus in principio somni imminutus deprehenditur *Valleriol. lib. 1. Enarrat. Medicinal.* qui, postquam motu circulari per arterias venasque ad cor perductus fuit, caloris concentrati beneficio halituosior efficitur; ad caput autem *πρωτον το αιδηθηρον* elevatus, subindeque cum spiritibus animalibus permixtus nervos subeundo interdum oscitationem excitat, *Sennert. institut. l. 2. part. 3. s. 1. cap. 8.* tandem paulò post frigiditate cerebri inspissatus in nervis latitantes spiritus ligat quasi atque consopit, quo minus suum in sensu & motu exercendo officium præstare possint, tuncque somnus suboritur.

Cave tamen, ne per crudum humorem intelligas illum, qui morbificus à *Galeno* vocatur, de quo

de quo lege sis *Cassav. Hoffmann, lib. de humoribus*,
 Hic etenim est tantum in morbis obvius, lethargicorum
 exemplo: sed eum, qui dum cibus & potus in ven-
 triculo in chylum mutatur, occurrit. Ab hoc enim sva-
 vium exhalationum & quæ singulariter ad somnum
 invitant utpote pleno cerebrum per vias tum mani-
 festas tum occultas oppletur, eoque vis sentiens &
 movens, natura ita jubente, demulcetur, ut ab influ-
 xu in sensus externos & motus organa aliquandiu
 ferietur.

§. IV. Utcunque autem somnus necessitate
 naturali impendat: sciendum attamen est, ma-
 gnanim animo in illum vim atque imperium esse, adeo,
 ut, nisi eo relaxato & affectuum commotionibus se-
 datis, sensus subire non possit *Galen. de caus. Sym-
 ptom. cap. ult. & 3. de caus. puls. 9.* Experimur
 siquidem appetitum & amore alicui rei invigilando
 somnum quandoque posse differri, nec raro alicu-
 jus rei desiderio & necessitate interrumpi. Ita ani-
 mus in amore, iracundia & sollicitudine inquietus so-
 mnum causatur inordinatum,

§. V. Medium verò, quo is adjuvatur, sunt *venæ
 bræ*, ad quas etiam interdum accelerandas natura anima-
 libus concessit palpebras.

§. VI. Reliquas causas quæ somnum adjuvare
 possunt, recenset *Sennertus* multas eas atque diversas,
 quarum differentias lege sis *lib. 1. cap. 13.* Institut. it *Zo-
 ras. Lusitan. l. 1. c.*

CAPUT IV.

Genus sive rationem formalem explanat.

§. I. Ex jam data somni naturalis explicatione facile est intelligendum, quænam natura & conditio sit somni præternaturalis, quem generis loco in nostra definitione posuimus.

§. II. Diximus namque somnum naturalem esse ex succi alimentaris benigna exhalatione, atque pro hujus quantitate illum evadere longum atque profundum.

§. III. Duo enim accidentia hæc secundum naturam, citra sanitatis incommodum ac detrimentum, somno adesse observantur.

Siquidem non omnis somnus longus ac profundus statim & simpliciter est præternaturalis dicendus, ipsa experientia hoc attestante, eo quod istiusmodi somno multi ab imminente morbo liberati aque exuperante tali levati fuerint. Quanquam nemo negare possit non paucos quoque expirasse, atque ita per talem somnum vitam cum morte commutasse; ut proinde medici intersit tali in casu diligenter dispicere, an salubris an insalubris somnus ejusmodi longus sit in morbis quandoque occurrens.

§. IV. Prout igitur ista exhalatio in quantitate & qualitatibus prædictis se habet: ita quoque con-

tingit somnum longiorem tum profundioremi fieri, cujusmodi exempla *carus*, *coma* & *lethargus* nobis ostendunt. *vid. Leonhardi Fuchsi institut. l. 3. s. 1. cap. 11.*

§. V. *Quasiti* annon inquietudo in somno affectio hæcce definiri possit? respondemus: adesse quidem inquietudinem in hoc affectu; verum tamen eam non primas tenere, eo quod illam ipsam noctambuli neque percipiant, neque etiam de ea principaliter conquerantur.

§. VI. Volunt nonnulli somnum sensus, non vero motus esse vinculum, adeoque dicunt, hominem naturaliter posse in somno nunc pedes nunc manus de loco in locum transferre, nunc de latere in latus se movere, modo in dorsum, modo in ventrem se convolvere, mox se erigere, iterumque quiescere, ut hoc modo nec impossibile & præternaturale videatur hominem in somno surgere, ambulare &c.

§. VII. Verum scire hic oportet, utut somnus plus sensus hos afficiat, propter commune tamen principium, quod sensus & motus organa habent, spiritus scilicet animales per nervos ad sentiendum & movendum influentes, motum simul cogi & coaffici, adeo ut pollicem in hoc nobis satis evidenter premente experientia, dum oculi somno capiuntur, & ipse motus pariter ligetur & cesset.

§. IIX. Quod si tamen quandoque contingat, ut in somno quis se huc vel illuc in lecto volutet, loquatur etiam; tunc causam hujus aliam dare non novimus,

vimus, quam vim atque imperium phantasiæ, quæ in somno etiam vel sponte aut à causis externis vel internis laceffita, renitente licet sensu communi, & invito, ejusmodi motus per commune sentiendi & movendi principium exercet.

§. IX. Quod cum ita sit: sequitur non modo, ut qui symptoma hoc patiuntur à somno excitati nesciant, quid peregerint; verum etiam, quid factum ab ipsis insciis est, admirentur.

Quanta enim phantasiæ in facultates sibi subjectas vis sit atq; potestas, vel ex unico hoc patet, quod in momento partes alteret, lædat & corrumpat, ut videre est in peste, in gravidis &c.

§. X. Non ergo mirandum, si in statu morbofo similia quoque eveniant, inque somnambulis singulare atque notabile quid phantasia in sensu & motu somni tempore instituat.

CAPUT V.

De Subjecto ejusque proprietatibus agit.

§. I. Symptoma hoc affectus est dormientis; accidit enim nulli quam qui dormit; Nam si vigilans ambulat, id non fit præter naturam vigilantis, nec eum afficit. Hic autem homo præter naturam in somno afficitur. Et cum causa semper agat pro conditione subjecti:

videndum erit per quod & quomodo homo in somno hujus symptomatis capax fiat.

§. II. Sicuti autem de homine, tanquam *Subjeto* ut quod, nulla hic occurrit dubitatio: ita de *subjecto* quo, audienda sententia doctorum erit.

§. III. Ubi alii cerebrum motus ac sensus organum pro subjecto agnoscunt, estque hæc communis *Hippocratis, Galeni* tum aliorum quoque *Doctorum Philosophia & Medicina* assertio.

§. IV. Alii verò *Argenterium* secuti *Cor*; alii demum *Helmontio* adstipulantes *præcordia*, in quo nimiduum viratus habitat; quanquam & archæo lienis consopito quidam palmam deferant.

§. V. Qui tamen scopulos hosce subterfugere quærunt, existimant, posse certo modo partes prædictas omnes somni sedes esse, & consequenter hujus etiam affectus. Ajunt enim executive affectiones has esse cerebri passiones, materialiter autem cordis & reliquarum.

§. VI. Nostra est sententia actionum & passionum discrimen determinari à partibus, quæ somno & vigiliis, motui & sensui &c. animali subjiciuntur, ut proinde statuamus, cum in organa sensus & instrumentum motus irrepit quies, his non illis primario adjudicari debere hujus affectus subjectum primum.

§. VII. Sit ergo *cerebrum* affectus hujus subjectum *πρωτον δεξιον*, quo de quæratur.

1. *Secundum quam partem illud afficiatur?*

2. *Qualis illa sit?*

3. *An sola sineq̄ aliarum facultatum satellitio hanc affectionem sustineat?*

§. II. *Primum* quod attinet, tunc cerebrum afficitur secundum partem medullofam, quæ non modo calore nativo est perfusa, verum etiam nervorum origo qui ad motus & sensus organa per totum corpus distribuuntur utraque ejus membrana simul amicti atque vestiti. Res clara fit in lethargo, caro & similibus saporosis affectibus, qui locum suum in hac parte evidenter ostendunt.

§. IX. *Ad secundum*, cum quæritur, qualis & qualiter affecta hæc sit, tunc iterum non parum discrepant Autores inter se. Occurrunt enim in simili cerebri substantiæ ejus *temperies*, quæ quia quadruplex, merito disquiritur, an *frigida, humida, calida, sicca* affectum hunc producat.

§. X. Testatur *Levin. Lemnius de occult. natur. miracul. lib. 2. cap. 5.* quod istiusmodi conditionis homines raro laxoque corporis contextu ac molis exiguæ, sed magna spirituum agilitate animoque fervido sint; unde, scribit, evenit, ut si vel extremis manuum pedumque articulis prehendant aliquid, se librent ac fulciant, contactisque tabulatis adhærescant. Concludit ergo cholericis naturis hoc familiare esse, utpote quibus peculiaris aptitudo non tantum ad movendum se elevandum & agendum: sed & ad talia suscipienda magna sit eorum audacia.

§. XI. *Petr. Salius Diversus de affect. particular. cap. 8. & Calius Rhodiginus lectio. antiquar. lib. 16. cap.*

86. cap. 36. editionis anno 1517. recentioris vero lib. 30. cap. 8.
 somnambulis assignat habitum melancholicum, quos abunde refutat *Horstius s. c. l.*

§. XII. *Sennertus* quodvis temperamentum ad hanc affectionem aptum esse putat. Etenim, *inquit*, „ in quocunque corporis temperamento & constitutione seu sanguinea, seu pituitosa, seu biliosa, seu melancholica, affectionem hanc accidere posse experientia docet. In quo consentit *Libavius pag. 358.* scribenti : Quacunque quis sit complexione, si causæ commemoratæ sint, effectum sequi probabiliter dicimus.

§. XIII. Nos salvo aliorum iudicio in pauca contrahemus, quid hac de re sentiendum sit. Nimirum, cum hic non modo ad somnum : sed etiam inquietudinem in somno & opera, quæ exercentur à somnambulibus, respiciendum, quæ tanta & tam admiranda, ut sæpe *Herculis* robur superent : opinamur, non ita facile & frequenter in phlegmaticos, quam sanguineos, melancholicos, omnium frequentissime vero in cholericos, servata vocabuli hujus latitudine, symptoma hoc incidere.

§. XIV. Horum corpora enim macilentata & per se levia spirituum vi ac puritate humiditatem alimentarem, utpote in hoc temperamento per se subtilem, perumpente, ad motum peræque apta sunt, uti nobiscum sentit præcitatus *Horstius disert. cap. 6. qui d. l.* refert, se juvenem perspicacis ingenii, parvæ staturæ, calidum & siccum toto corpore, nisi quod cerebrum humidius habuerit, in cubiculo nudum

nudum ambulans & dormientem vidisse fenestram permagnam prorsus apertam clausis oculis & palpan- do ascendere: nec non alterum quendam bellicosum satis Juvenem novisse, qui nudus in somno surgens per fenestram mediante fune e trochlea pendente incidit in nidum picarum, quem diripuit ac disputavit; pul- los autem, indusio inter ambulandum assumpto invo- lutos, revertens ad lectum deposuit, & mane experge- factus rei inscius admiratus est pullos in indusio, de quibus, ut narrabat sociis suis, ipse somniaverat. Fer- vidioris temperamenti & animi bellicosi testimonium confirmat etiam ausus iste juvenis illius, de quo S. HEN- KIIUS *lib. 1. Obs. 127. ex Andr. Alemanno* scribit, quod singulis noctibus insciens surrexerit, ut artem gladiato- riam exerceret.

§. XV. Nec de cholericis negandum est magis illos affectu, quam ratione, vigilantes etiam, ad varia inconsiderate perpetranda duci. Ut itaque haud du- bium sit, ipsos etiam per somnum fervido & intempe- rato animo præ cæteris alia audere, quæ vigilantes vix præstare possent.

§. XVI. Accedit denique artuum in illis robur, quod natura hujus temperamenti hominibus ex spiri- tuum copia concessit, ut in istiusmodi effrenatis cupi- ditatibus exequendis contra concomitans damnum at- que periculum tutum habere possint præsidium. Quo etiam per naturam utuntur in somno, & per tecta ac ta- bulata ædium ambulantes singulari vi ad trabes se fir- mant, ne forte cadant.

CAPUT VI.

Causarum doctrinam evol-
vit.

§. I. *Causa immediata & continens* est ipsa imaginatio seu phantasia fortis per certum aliquod objectum, quod ipsa sibi vel memoria representavit, irritata.

§. II. Notum enim est omnium primo per somnum se expedire phantasiam, quæ si naturaliter constituta, dormientem non ultro per somnum movet, nisi quandoque in risum, loquelam & ejulatum &c. ut inde etiam homo interdum evigilet; si vero sit depravata & præter naturam suam fortior, tantam vim atque potestatem in facultates reliquas, conjunctas sibi que subiectas habet, ut dormiens se in lecto erigat, & brachiis pedibusque tumultuetur, qui proximus gradus est nostro affectui.

§. III. Hæc, ut sine suo illa potiatur, ministerio appetitus tum sensitivi, tum voluntarii & locomotricis facultatis utitur, quibus absque aliis somnambuli nec è lecto surgerent, ambularent & vigilantium opera quæ sunt, inter dormiendum exercerent.

Dum igitur dictæ hæ facultates, veluti sensuum externorum quæ sunt, phantasiæ imperio subsunt, quid mirum? si affecta eâ & hæ in consensum rapiantur, aut invito aut non hoc faciant.

§. IV. Ob-

§. IV. *Objectum* quod phantasiam irritat & movet, varium est ac multiplex; hinc & diversa & distincta ab illis in somno exercentur actiones.

§. V. Moventur hæc beneficio spirituum animalis, qui sunt ad sensum & motum facultatum principum organa proxima, talesq; in somno actiones perficiunt. Videatur *Hippocras, de insomniis*.

§. VI. Afficitur autem potissimum *appetitus sensitivus* pro objecti antecedentis cognitione. Et cum imaginatio dormientium brutorum imaginationi, testante *Laurentio historiar. Anatom. lib. 4. cap. 20. qv. 11.* similis sit, utpote quæ non habet rationem repugnantem, ut per somnum representata phantasmata æstimare & judicare possit, sed obscure tantum cognoscat, atque ita ad appetitum delectet: evenit inde, ut appetitus fortiori impetu feratur ad prosequenda omnia, quæ e sensu recepta approbavit.

§. VII. Concitatur ergo locomotrix ad talia, quæ appetitus jubet, peragenda, quo fit, ut somnambuli multa moliantur, quæ vigilantes non audent.

Nam quod cacumina, tecta & tabulata ædium perrepant, per trabes & lacunaria oberrent, fenestras ascendant, omniaque denique pericula intrepide subeant, quid aliud hoc, quam non judicatae mentis actiones importat, quas si vigilantes audiunt, rationis judicio commoti merito expavescunt.

§. IIX. *Causa mediata* sunt vel *interna* vel *externa*. Ad internas proximiores refertur *spiritus & sanguis*; sine his enim nulla obitur ab anima & facultatibus ejus actio.

§. IX. *Spiritus hic & sanguis quotiescunque substantia. quantitate, qualitate, motu, & quiete peccant, nimis scilicet crassi sunt vel tenues, puri impuri, multi, frigidi, calidi, mobiles admodum, torpentes, tunc secundum omnia hæc cerebrum suas actiones sub somni tempore in noctambulonibus adornat. Has causas excipit temperamentum, ætas, ιδιοσυγκρασία, & dispositio hæreditaria.*

§. X. *Remotiores sunt ex rebus nonnaturalibus*

1. *Aer vel calidus nimis vel frigidus; uterq; enim copiam vaporum subministrare potest; imprimis pluviosus & turbidus.*
2. *Cibus & potus crassos & multos vapores de se spirans, uti lactuca, fabæ, pisa, lac, vinum ac cerevisia recens; quo & ebrietas pertinet. cruditarum mater.*
3. *Ad motum exercendum excedat proclivitas, quemadmodum quies, quæ crudos parit succos, si nimia est.*
4. *Vigilia & somnus quid valeant cum modum excedunt, optime notum est.*
5. *Excreta & retenta ad idem malum disponunt,*
6. *Affectus animi quoq; quomodo in consensum veluti trahant facultatem & vitalem & animaleme noto notius est.*

Quo appetitus & firma cogitatio de rebus his vel illis perficiendis pertinet, quæ etiam facultatem animaleme stimulant ad illud genus actionis obeundum, quale exemplum ante viginti & plures annos sese exhibuit hac in civitate in studioso tum temporis novitio, qui postquam huc appulisset, irretitus à forti phantasia per somnum ac si monitus à tabellario

iter jenam versus promoveret, de fenestra cellæ oppidanæ tertiæ contignationis in terram præcipitem se dedit, alto sopitus somno, à quo sub diluculum expergiscens, idem somnium adstantibus recitavit, nec quicquam aliud conquestus est (etiamsi præter indusium nihil haberet quo esset amictus) quam luxationem carpi & immobilitatem genu, à quibus ope medicamentorum non nihil tamen convaluit, referente *Dn. Præside.*

§. XI. Ad res supernaturales incantatio pertinet.

§. XII. An lunæ infauustus aspectus symbolum addat, multi credunt; rationem ex *Hippocrate* adducunt, qui *lib. de flatibus scribit*, Lunæ in aëre sedem & fundamentum esse, atque cum ipso maximam communionem habere animantes. Cum autem Luna singulari vi & facultate operetur in ea quæ subsunt aëri, uti videmus in vegetabilibus, vino, aqua & aliis, quæ crescente Luna tument spumantque: fit inde, ut homo iisdem ad vitam sustentandam utens, per operationem Lunæ similem facile corripatur & in hunc affectum perducatur. Quod si quidam ex eo sequi velint, omnes hoc affectu laborare quod necesse sit, quoniam omnes homines ad vitam sustentandam utantur sublunaribus: illis temperamentum oppono, & cum *Hippocrate* rei casuam esse dico, quod corpus à corpore, natura à natura differat. Neque enim cuius animantium generi eadem à sideribus sunt comoda aut incommoda, sed alia aliis conveniunt. Vide *cap. 5.*

§. XIII. *Superstitiosum* est quod quidam causas referunt in verba quædam à Sacerdote in baptismo ommissa; fabulam enim & rei fraudem ipsa experientia detegit.

CAPUT VII. Differentias suppeditat.

§. I. Commune quidem omnibus est iis, qui dormientes surgunt, in somno ambulare: veruntamen modus ambulandi est diversissimus respectu ipsius somni atque operationum, quem in curatione observare operæ pretium est. Et quidem.

§. II. Ratione 1. **GENERIS**, videtur res satis clara esse. Tales enim in somno noctu surgere, variaque opera exercere conspiciuntur, quorum altero die vix recordantur.

§. III. 2. **SUBJECTI**, auctorum, senum, juvenum, virorum, mulierum alia est.

§. IV. 3. **CAUSÆ** alia à supernaturalibus, quale apud *Lemnium* exemplum est illius, qui inverso capite super lacunar ambulasse dicitur.

Sic *Henricus ab Heer* in observationibus suis refert de aliquo, qui noctu surgens puteum aperuit, scripsit, altaque voce relegit; & jam demum uxori in matrimonio accumbens infantulo cunis erepto per omnia secure absque sui & infantuli periculo dormiens ambulavit, sequenti uxori ad omnia quæ sita & hortationes expedite respondens, non secus ac si vigilans audivisset, cum tamen mane ne quicquam de hoc sciverit.

§. V. Alia

§. V. *Alia naturalis à causis internis & externis salibus* dependens his vel illis.

§. VI. 4. A DIUTURNITATE quædam continua quædam interpolata; & quod cito vel difficulter expergeant.

§. VII. His adjungi poterit 5. quod alii in somno silentes alii, tumultuantes, alii apertis, alii clausis oculis circummeant, alii pauca & vilia, alii plura miraculosa & vigilantibus impossibilia moliantur. &c.

CAPUT VIII.

Signa diagnostica monstrat.

§. I. Etsi affectus hic facile cognosci possit ex noctisurgio & ambulatione: tamen cum etiam sano possint hæc contingere, ut noctu è lecto surgat & ambulet, nec inter ambulandum noctu bene perspicui possit, an quis clausis, an apertis oculis circummeat, & si apertis oculis ambulet, nec adhuc certum sit, cum & somnambulorum quidam sic ambulent, merito ad signa certiora fugiendum erit.

§. II. Ut ergo signa *ratione* GENERIS satis manifesta: ita quæ à SUBJECTO petuntur, multum discriminis in cognoscendo non admittunt. An enim vir, mulier, puer &c. ipse oculorum aspectus dabit.

§. III. A CAUSIS desumpta majoris sunt momenti.

momenti, non usque tamen cognitu difficilia.

§. IV. Si à cholera est affectus, tunc, qui hoc affectu detinentur, edunt signa cholericæ temperamenti: si à pituita sanguine melancholica ille proficiscitur, tunc aderunt horum humorum peccantium signa, queis de *D. Sennertus in Institut. & praxi* consulendus.

§. V. Ab externis causis si malum descenderit, & ægri & adstantium hoc aperiet relatio. *Ebrietas* an præcesserit, & ipsa inquirenti significabitur.

CAPUT IX.

Prognosin exhibet.

§. I. Periculo omni hic affectus non caret, dum & sibi met ipsis, aliisque interdum nocere possunt; non tamen per se, sed per accidens periculosus est.

§. II. Ratione 1. *Salutis & mortis*, melior est affectio, quæ ignem, aquam & alta fugit, quippe quæ periculum vitæ inducunt.

§. III. 2. SUBJECTI, deterior in melancholicis, quam sanguineis & cholericis: In pueris citiorem spem demittit. Mulieres raro hoc affectu detinentur, quæ cum pusillanimes, monitæ ab amicis obsecundant.

§. IV. 3. CAUSÆ: Difficilis curationis est affectus à causis supernaturalibus. A naturalibus pro bonitate & malitia humoris nunc deterior nunc melior. Ab internis periculosior, quam externis. Hereditaria vix aut nunquam curatur.

§. V. 4. QUOAD DURATIONEM, longorum ex numero est, & non facile mutatur ante decursum ætatis. Ut etiam infantes, & pueri non facile eo corripiuntur, sed juvenes & consistentis ætatis homines; ita etiam senes plerumque sponte deserit, humorum dispositione ad hoc malum inducendum immutata,

§. VI. 5. Quoad MODUM EVENTUS plerumque in pejus malum ut epilepsiam, apoplexiam, coma &c. definit, ita ut si non in tempore ei succurratur, periculum sit in mora, posteriusq; malum magis metuendum priori.

Narrat *Horstius* de quodam qui per somnum in puteum descensus, aqua gelida admodum refrigeratus inde apoplexia correptus obiit.

CAPUT X.

Medendi methodum revelat.

§. I. CURATIO indicationibus nititur & materia auxiliorum ex triplici fonte petitorum.

Indicationes occurrunt à rebus & secundum naturam & p. n. petitis. *Illæ* volunt ut contrariis: hæ ut similibus curationem auspicemur.

§. II. *A morbo curatoria* sumitur, quæ vult si adsit cerebri intemperies, aut totius, ut per contraria tollatur; obstructions autem quæ adsunt referantur.

§. III. *Præservatoria* ad causas mediatas dirigitur; si peccet *sanguis quantitate*, per V. S. evacuandus: si *qualitate*, alterandus: si *motu*, intercipiendus & mitigandus. *Flatus* si adsint, discutiendi: *Si cholera* peccet per bilem

bilem eradicanda & tollenda: si *pituita* & *melancholia* alterandæ & evacuandæ contrariis appropriatisque *serum* si abundet, *diaphoretica* & *diuretica* ex usu erunt.

§. IV. VIRES DIÆTA seu usu rerum sex non-naturalium legitimo conservandæ, corroborandæ & confortandæ. Inordinatus motus spirituum *anodyna* deposcit.

CAPUT XI.

Curationis modum proponit

§. I. In curatione autem affectus hujus duo attendenda sunt, *quid* nimirum *ante paroxysmum*, & *quid in ipso paroxysmo sit* agendum.

§. II. Ab initio in plethora laudatur *vena sectio*. Nec penitus improbari hic potest *arteriarum apertio*, præprimis in cholericis corporibus.

§. III. Quibus vero *alvus indurata* aut difficulter solubilis est, ne excrementorum diutina retentione flatus communicentur alimento in intestinis tenuibus, illis permeabilis efficiatur per *Lenientia*, ut sunt *Decoctum laxativum P. de spina*, *Laxativum minerale*, *Electuarium lenitivum* &c. vel:

De *Electuar. lenitiv.*

Diacathol. āa. ℥ij.

Scammon. ꝑrat. gr. viii.

fl. cass. recenter extr. ℥i.

Cum *sacharo q. s. f. Bolus S.*

Papier Bissen.

Hæc sine præmissis aliquando præparantibus, aliquando absque illis offerantur.

De *Extract. cathol. D. Michaelis*
aloes.

rhabarbar. āa. ℥i. *cune*

osfenicul. F. pilul. num. 10.

*cōspicgantur pulv. caryophil-
lor. aromatic.*

§. IV. Si *pituita lenta ac viscida* in causa est, proderit

▽ *aperitiva vel decoctum aperitivum aliquod, vel mixtura simplex; it. Elixir proprietat.*

§. V. In *Melancholia* extirpanda sequentes porrigi possunt *pilula.*

℞. *M. P. Farcar. Quercet. ℥i. ℞. pulv. sen. Montagn. ℥i. extract. fol. sen. gr. vi, scammon. Far. gr. vi. magist. gum. gutt. gr. viii. ℞. Plat. ℥i. essent. fumar. q. s. F. l. a. M. S. Purgirpulver*

Pilul. S. Purgier pillen uff einmahl

℞ *Extract. Melanagog. ℥i. tinct. ℞. Sar. D. Mich. Essent. hydragog. ejusd. āa. ℥i. meliss. ℥i.*

▽. *cinamom. borraginat. q. s. M. S. Purgier. Träncklein wol umzuritteln uff einmahl.*

§. VI. In educenda *bile* proderit *tinct. rhabarbari* ad 40. gutt. propinata in decocto refrigerante v. g. *rad. cichorii* ad ℥iij. estque repetendum, si videbitur, hoc remedium.

In robustis prodest *infusum visrioli* vel *croci metallorum.*

§. VII. Cum soporosis affectibus aversetur *¶ius*, & hic est advocandus, uti *¶ius vita cum* vel *sine Ole correctus.*

Gialapium & flatus & serum educit, si pulvis ad ℥j. in juscule sumatur.

§. IIX. Ad hoc suum etiam addere possunt *DIAPHORETICA*, quorum nota virtus atque materia

℞. *℞. Ol. oris gr. vi. Sirup. corall. ℥i. fumar. fenicul. āa. ℥i. spir. Ol. diaphoret. ℥℔. magister. Corall. gr. vj. Stimmi Far. fl. Aris ℥i. Ol. āa. ℥ij.*

℞ii diaphoret. ℥i. M. S. lac. Fur. ℥℔. M. S. Schweißpulver 3. Messerspißen Blutreinendes säfftlein 2. auff einmal. Löffel auff einmal.

§. IX. Diuretica possunt esse ☉ succini, ☉ Par.
 ☉ sis, liquor diureticus Rivii, ♡. fructuum cynosbati, aut
 ☉ summit. absinth. pii

fenicul.
 fl. cichor.
 chamomill. āa. ꝑij
 chamadr. ꝑii.

fol. endiu.
 chamadr.
 filipendul. āa. mʒ.
 fumar.
 ebrotani.
 adianth. āa. mʒ.
 rad. bardan.

asparag. āa. ꝑij
 ar.
 china āa. ʒj.
 sem. fenicul. ꝑij
 bardan.
 carvi āa. ʒʒ.
 Cort. citr.
 aurant. āa. ʒʒ.
 cost. ʒij.

Cinamom. ʒʒ. Incisa, con-
 tusa M. D. pro nodulo in sero
 lactis vel vino rubro.

§. X. Evacuato corpore, quo impediatur omnis
 cruditas materiaque flatuum, ante omnia ventriculi im-
 becillitati succurrendum est STOMACHICIS SPE-
 CIFICIS, qualia sunt pulv. Stomachicus Birckmanni ☉
 D. Michaelis, Elixir Stomachale ejusdem, Elixier vite
 Mathioli, ♡ vite Hartmanni, Diatrion piperis, ☉ aba-
 sinth. ☉. Vulgariter profunt Rub juniperin. grana pipe-
 ris, Zingiber, radix acori condita, vinumque generosum.

℞. diagalang. ʒij. diatrion. piper. ʒi.
 spec aromat. rosat ʒij.

M. cum sirupo de mentha F. electuarium de quo ma-
 ne & vesperi horam unam ante cibum quantitas nucis
 juglandis offerenda vel:

℞. Spec. diagalang. aromat. rosat.
 diamargarit. calid. āa. ʒj.

Sacchari dissoluti iu ♡. meth. q. s. F. Confectio in rotu-
 lis qua de iij ad v. mane & vesperi præbeantur.

§. II. His addantur insuper cerebrum CONFOR-
 TANTIA v. g.

℞. *conserv. calcatrip.* ℥ij.
beton. salu.
meliss. āa. ℥l.
mel. anthosat. ℥v.
crystall. dulc. Ol. commun. ℥l.

M. adspergantur spec. diambri.
 S. stärckend Haupt- und Glied
 der Zucker uff zweymal.

℞. *tinct. per.* ℥ss. *corall. Hart-*
man. ℥ij. *Q. E. per.* ℥il.
 M. S. sonderlich tinct. auff 30.
 Tropffen.

℞. *Amygdal. dulc. decorticatē*
daetil. āa. ℥ij.
nuc. nuc. jugland.
avellan. āa. ℥l.
persicor. ℥il.

sem. oryza
hordei. āa. ℥l.
 Contundantur. Adde con-
 serv. fl. primul. ver beton.
salv. ān. ℥j.

Cum sirupo portulac. com-
 pos. F. electuatum.

Vel :

℞. *Condit. nuc. jugland.*
indic. ān. ℥iij.

cydon. ℥ii.
pyror. muscatell.
conserv. portulac. āa. ℥l.
meliss.
flor. beton. āa. ℥iij.
primul. ver. ℥j.
pulv. anodyn. August. ℥j.
spec. diamargarit. frigid. ℥ij.
trochisc. de carabe Mesue ℥l.
de corall.
bechic. rubr. āa. ℥j.
Succ. granat. ℥ij.

cum miva cydonior simpl. q.
 f. F. conditum

Item :

℞. *Conserv. portulac.*
fl. beton.
primul. ver. āa.
 ℥ij.
myrobalan.
nuc. condit. āa. ℥iij.
pulp. citr.
cydon. āa. ℥l.
pulv. anodyn. August. ℥il.
amyl. cum sacchari anatica
proportione in ∇. alchimil.
 soluti F. Morsuli.

Quidam laudant *trageam cephalicam Quercetan.* ad affe-
 ctus frigidos, ex cujus speciebus parari poterit elixir ce-
 phalicum.

It: prodest *essent. rad. paon. ejusq̄ tinctura.* In frigi-
 da causa convenit *essentia ambra ac moschi.*

Ante cubitū possunt sequentes usurpari *rotula 3. vel. 4.*

℞ *Margarit. præp.* ℥j. *camphor.* ℥ss.
laudan. opiat. gr. v. *sacchar. clarific.* ℔i.

Contra terrentia somnia etiam collo portari poterit
Rubinus. A proprietate laudatur *essentia flor. hyperici,*
 quæ omnia dicitur spectra abigere.

§. XII. Inter externa non parum conferunt
balnea & lotiones, imprimis capitis, si iis indantur herbæ
 discutientes caputque corroborantes, ut sunt *fl. chama-*
milla Roman. serpillum, lavandula, salicaria, althæa, parie-
taria, folia vitis &c. si caput caleat vel ?

℞. *herb. polii*

calaminth. mont.

origan. aneth.

fl. melilot.

majoran. an. mj.

sem. anis.

fœnicul. cummin.

bacc. lauri āa. ℥j.

S. Species zur Haupt Lauge.

Inungatur caput *balsamo ruta, rosmarin. majorani.* Fiat
 suffragium de *succino, olibano &c.*

§. XIII. In ipso paroxysmo multa peragere non est
 necesse. Si è re fuerit, & tuto hoc facere licet, ægri erunt
 excitandi vel clamore vel aliis modis, nec non pericu-
 loso loco eripiendi secundum Sennertum.

Inprimis autem confert expergefatos objurgare
 de infano istius modi negotio, illisq; verbis sat ponde-
 rosis ob oculos ponere damnum illud atque periculum,
 in quo ita ambulantes versentur.

Periculi enim hujus ad sensum vocati revolutione, ani-
 mi affectus atq; cupiditates quodammodo compescuntur.

§. XIV. Quod si autem per hoc nondum desi-
 nant, tunc nequaquam eorum suscipienda est sententia,
 qui volunt eos verberibus tractandos, virgisq; ceden-
 dos esse, usque expergefiant.

Cum enim quidam admodum profunde dormi-
 entes ambulent, & neque verbis, neque verberibus in
 paroxy.

paroxysmo excitandi sint, ipso autem remisso per se potius, quam verberibus expergilcant, quæ quæso ista esset insania illorum omni sensu in paroxysmo orbatorum corpora usque ad paroxysmi finem frustra fustibus mutilare, virgisque ad sanguinis eruptionem usque lacerare. Hic enim curandi modus carnificina potius videretur, quam medicina.

§. XV. Alio utitur *Horstius* curandi modo, quem vocat chirurgicum; jubet pelvim vel vas rotundum aqua frigida repletum eum in locum, ad quem pergit somnambulans, ponere, ut id ingressus sanguinis ferventis refrigeratione per aquam facta cadat æger & evigilet. Hoc enim terrore & remedio expergefactos ad se redire, nec unquam post noctambulare testatur.

Sed cum hoc terrore quidam in apoplexiam, quidam in melancholiam, ut ipse se vidisse comprobat, facile incidant: consultius est neque acclamatione, neque verberatione, neque alio modo paroxysmi cursum inhibere, sed potius post paroxysmum ordinariam curandi viam ingredi.

CAPUT XII. & ultimum Diætam præscribit,

§. I. Cum hominis natura legitimo rerum non-naturalium regimine conservetur, eoque ipsa labefacta adjuvetur, etiam harum hic habenda est ratio.

§. II. AER itaque sit purus non turbulentus nec nebulosus. Noctu vitentur radii lunares, & ne ad caput dormientis pertingant, caveatur.

§. III. CIBI sint probæ substantiæ, ut *caro bubula, vitulina, vervecina, lucii, ova tremula, oriza; castanea* & *malis succi olera vitentur.*

Fugi-

Fugiantur autem frigida, crassa & flatulenta, quæ imprimis materiam huic malo generando suppeditant ut: *fabe, lentes & similia.*

§. IV. POTUS sit cerevisia pura, boni odoris & saporis ac mediocris consistentiæ. Laudantur Wratislaviensis, Naumburgensis aliæque hordeaceæ.

Caveat sibi à nimis recenti, præprimis triticea.

Abstineat à novo & nimis largo vini usu. Semper largior cibus quam potus assumatur, præsertim tempore cœnæ.

§. V. TEMPUS CUBITUM *eundi* observetur, ne statim à cibo ineatur somnus, nec ultra consuetudinem multum differatur.

Cubitus vitetur in tergo, corporis autem positura sit recta, capite aut thorace non nihilelevato.

§. VI. ANIMI AFFECTUS sint moderati; curæ, cupiditates & cogitationes seriæ vitentur, ne illarum imagines phantasiam in somno turbent.

§. VII. EVACUATIONES corporis naturales consuetum observent tempus, quæ si vitium passæ, corrigantur.

§. VIII. VIGILIIS & QUIETE moderate utendum.

§. IX. Suum etiam hic habent usum *exercitationes corporis*, temporis modo habeatur ratio.

Caveat æger sibi à cursu nimio, ne aer copiosus capiatur in fomentum ægritudinis.

§. X. Nullus hic Veneri intempestivæ & illicitæ locus concedatur.

Omnia mediocritatem respiciant, hæc enim vita quasi & anima est bonæ valetudinis.